

Miroslav Perović¹

ANALIZA LIKVIDNOSTI KOMERCIJALNE BANKE A. D. BANJA LUKA

Apstrakt: Osiguranje likvidnosti bilo koje banake je ključan preduslov njenog uspješnog poslovanja. Neispunjenje neke njene obaveze radi manjka likvidnih sredstava banci može stvoriti dodatne troškove u vidu zateznih kamata i penala koje ona mora platiti. Još gora stvar po bilo koju depozitno – štednu instituciju je situacija u kojoj ona trenutačno nema dovoljno sredstava da izmiri obaveze prema svojim deponentima. To se negativno odražava na publicitet banke i stvara nervozu i strah kod njenih deponenata. U tom slučaju bi se problem mogao uvećati do te mjere da svi deponenti žele da povuku svoja sredstva iz takve banke što bi dotičnu banku moglo dovesti čak i do zatvaranja. Koliko je zapravo složeno i teško upravljati jednom takvom institucijom govori i činjenica da banka stalno morata tražiti kompromis između sigurnosti, likvidnosti i profitabilnosti. Ako je ona previše blizu jednom kraju tog magičnog trougla njeno dugoročno poslovanje i dugoročan uspjeh je izvjesno ugrožen.

Ključne riječi: Komercijalna banka a. d. Banja Luka, pokazatelji likvidnosti, koeficijenti za mjerenje likvidnosti, ročna transformacija,

LIQUIDITY ANALYSIS OF A KOMERCIJALNA BANKA A. D. BANJA LUKA

Abstract: Ensuring the liquidity of any bank is a key prerequisite for its successful operation. Failure to meet some of its obligations due to lack of liquid funds can create additional costs for the bank in the form of default interest and penalties that it must pay. An even worse thing for any deposit-saving institution is the situation in which it currently does not have sufficient funds to settle its obligations to its depositors. This negatively affects the publicity of the bank and creates nervousness and fear among its depositors. In that case, the problem could increase to the extent that all depositors want to withdraw their funds from such a bank, which could even lead to the closure of the bank in question. How complex and difficult it is to manage such an institution is shown by the fact that the bank must constantly look for a compromise between security, liquidity, and profitability. If it is too close to one end of that magic triangle, its long-term business and long-term success are certainly at risk. However, we lack space and time to dedicate ourselves to the analysis of all three components, thus the emphasis will be placed on the liquidity analysis of the Komercijalna banka a. d. Banja Luka.

Keywords: Komercijalna banka a. d. Banja Luka, liquidity indicators, liquidity ratios, maturity transformation

UVOD

Rad je tako osmišljen da se sastoji od pet cjelina. Logika nalaže da u prvom dijelu rada budu date kratke uopštene definicije samog pojma likvidnosti. U tom djelu rada biće osvjetljen odnos između likvidnosti i profitabilnosti banke. Spoznavanjem tog odnosa postaće jasno zašto banke ne mogu sva svoja sredstva držati u najlikvidnijim formama i tako definitivno riješiti sve svoje muke sa likvidnošću. U drugom dijelu rada se ulazi u analizu likvidnosti Komercijalne banke kroz utvrđivanje koeficijenta kratkoročne ravnoteže i kroz analizu stanja dugoročnih izvora sredstava i dugoročnih obaveza. Zaključak o tome kakvo je stanje u pogledu likvidnosti ove banke može se donijeti i na osnovu utvrđivanja učešća pojedinih bilansnih pozicija (dijelova imovine) u ukupnim sredstvima ili u pojedinim grupama sredstava. Ta vertikalna analiza bilansa biće primjenjena u trećem dijelu rada. Pitanje likvidnosti nije uvijek bilo u najvećoj žiži interesovanja ali je uvijek bilo predmet bar nekih analiza, pa su vremenom razvijeni određeni koeficijenti kojima se mjeri nivo likvidnosti neke banke. O tim koeficijentima biće više riječi u četvrtom dijelu rada u kome će se pažnja posvetiti utvrđivanju vrijednosti tri standardna koeficijenta likvidnosti. Ta tri koeficijenta su koeficijent tekuće likvidnosti, koeficijent ubrzane likvidnosti i koeficijent trenutne likvidnosti. Da se sve više pažnje posvećuje očuvanju likvidnosti banaka, u mnogim zemljama i najvažnijih institucija finansijskog sistema, pokazuje i zainteresovanost Bazelskog komiteta za ovu tematiku. Dugo vremena je ovaj komitet pitanje likvidnosti stavljao u drugi plan, a prioritet je davan smanjivanju operativnih rizika, a zatim i

¹ Student master studija na Ekonomskom fakultetu Pale ✉ perovicmiroslav94@gmail.com

smanjivanju kreditnog rizika. Ipak u Bazelu III donesenom od strane ovog komiteta se pažnja posvećuje upravo riziku likvidnosti. U tom aktu se pominju i dva značajna koeficijenta za mjerenje likvidnosti o kojima će biti riječi u petom dijelu ovog rada. Predmet istraživanja će dakle biti nastojanje da se utvrdi stvarni nivo likvidnosti Komercijalne banke kroz primjenu što većeg broja pokazatelja. Cilj istraživanja je rešenje dileme koja glasi da li ova banka ima dovoljno sredstava da podnese i neke veće udare na njenu likvidnost do kojih može doći u budućnosti. Polazna hipoteza bi glasila da je ova banka likvidna, odnosno da je u stanju da redovito izmiruje svoje obaveze.

Korištene metode: deskriptivna metoda, komparativna metoda, statistička metoda – grafičko prikazivanje, metoda apstrakcije.

1 DEFINISANJE POJMA LIKVIDNOST I UTICAJ LIKVIDNOSTI NA PROFITABILNOST BANKE

Stručna literatura ovaj pojam vezuje za imovinu i takvu imovinu definiše kao imovinu koja je sposobna da se u jako brzom roku i uz minimalne troškove pretvori u novac. Ipak nas u ovom slučaju zanima definisanje pojma likvidnosti kao jednog od ključnih principa poslovanja preduzeća pa samim tim i banaka. U tom slučaju bi mogli reći da: Likvidnost banke predstavlja sposobnost banke da poveća svoja sredstva u aktivni i ispuni obaveze po dospelju, bez stvaranja neprihvatljivih gubitaka (Bank for International Settlements, 2008, p.1). Odnosno nešto uža definicija bi glasila da je likvidnost sposobnost banke da izmiri sve svoje obaveze na vrijeme tačnije po roku dospelja.

Likvidnost i profitabilnost banke su u inverzno funkcionalnom odnosu. Odnosno, što je veća likvidnost, manja je profitabilnost. Vrijedi i obrnuto (Curić, Z., 2017, p.12). Da bi bila u stanju da izmiruje svoje obaveze po roku dospelja banka na raspolaganju mora da ima dovoljno novčanih sredstava. To dovodi do zaključka da banka mora da ima savršenu ročnu usklađenost dospelja obaveza banke i naplate potraživanja od svojih klijenata. Na početku svake godine se vrši planiranje odliva gotovine iz banke i priliva gotovine u banku. Ipak uprava banke zna da je veoma teško tačno predvidjeti sve odlive i prilive sredstava kao i vrijeme kada će se ti prilivi i odlivi desiti. Zbog nemogućnosti da se predvide svi novčani tokovi banka je dužna da drži određeni iznos sredstava u najlikvidnijim formama. Najlikvidniji oblici imovine jedne banke su novčana sredstva koja se nalaze u trezoru banke i depoziti po viđenju koji se nalaze kod neke druge banke ili neke druge finansijske institucije. Dakle ovim sredstvima nije potrebna nikakva dalja transformacija jer se ona nalaze u formi gotovine. Problem koji se javlja kod držanja sredstava u takvom obliku je činjenica da ta sredstva ne donose prihod. Da je ta sredstva banka plasirala u formi kredita ona bi ostvarila kamatu na svoje ulaganje. Dakle ovdje banka mora da propusti priliku da zaradi određeni iznos novca. Razvojem finansijskih tržišta banke su našle način da ipak drže jedan dio svojih sredstava (imovine) u likvidnom obliku i da im ujedno i ta likvidna sredstva donesu neku minimalnu zaradu. One to postižu ulaganjem u niskorizične hartije od vrijednosti. Naravno zbog niskog nivoa rizika koje te hartije od vrijednosti nose one donose i veoma mali prihod. Kamate na koje emitent takvih hartija od vrijednosti pristaje su veoma male. Sa druge strane banka ima određene troškove kod pribavljanja novčanih sredstava koja će u ovom slučaju zadržati u obliku likvidne aktive. Zbog činjenice da su u ovom slučaju troškovi pribavljanja veći od prihoda koji imovina banke generiše dolazi do udara na profitabilnost banke.

2 ROČNA TRANSFORMACIJA KAO UZROK IZBIJANJA PROBLEMA SA LIKVIDNOŠĆU

Osnovni razlog zbog kojeg banke dolaze u problem sa likvidnošću je činjenica da su to privredni subjekti koji vrše ročnu transformaciju sredstava. Banke pozajmljuju velike količine kratkoročnih depozita i rezervi od pojedinaca i drugih institucija i ustupaju dugoročne kredite svojim klijentima koji od njih pozajmljuju sredstva. Tako je većina banaka suočena sa neravnotežom između datuma dospelja svoje aktive i datuma dospelja vezanog za obaveze (Curić, Z., 2017, p.20). U kojoj mjeri Komercijalna banka vrši ovu ročnu transformaciju i kako to može uticati na njenu likvidnost biće objašnjeno u nastavku. Kratkoročne obaveze Komercijalne banke uključuju klasične obaveze kao što su obaveze za uzete kredite ali i obavez prema klijentima banke u visini sredstava koja su joj oni povjerovali na čuvanje.

Tabela 1: Vrste i visina kratkoročnih obaveza Komercijalne banke a. d. Banja Luka

Transakcioni računi	Depoziti sa rokom dospijeca dana	Obaveze po osnovu uzetih kredita	Ostale obaveze
202 475 000 KM	33 336 000 KM	32 152 000 KM	10 204 000 KM

Izvor: Samostalan rad autora

Ukupne kratkoročne obaveze Komercijalne banke iznose 278 167 000 KM. Iz prethodne tabele se može zaključiti da najveći dio kratkoročnih obaveza Komercijalne banke otpada na obaveze po osnovu isplate sredstava korisnika sa njihovih tekućih računa, ako oni to pože. Kratkoročna imovina (imovina čiji je rok dospijeca kraći od godinu dana) uključuje:

Tabela 2 : Vrste i vrijednost kratkoročne imovine Komercijalne banke a. d. Banja Luka

Gotovina (u trezoru, kod centralne banke i drugih banaka)	Dati krediti sa rokom vraćanja kraćim od godinu dana	Zalihe i osnovna sredstva namjenjena prodaji	Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju
124 259 000 KM	52 372 000 KM	1 759 000 KM	53 684 252

Izvor: Samostalan rad autora

Ukupna kratkoročna imovina banke iznosi 230 490 252 KM. Najznačajnija stavka imovine se odnosi na raspoloživa sredstva u formi gotovine. Dijeljenjem iznosa ukupnih kratkoročnih obaveza i kratkoročne imovine dobijamo pokazatelj kratkoročne finansijske ravnoteže.

Pokazatelj kratkoročne finansijske ravnoteže: $231\,074\,252 / 277\,849\,000 = 0,831654$

Dakle kratkoročna ravnoteža je pomjerena ka izvorima. Odnosno Komercijalna banka je u 2019 godini bila u stanju da 83,16 % svojih kratkoročnih obaveza pokrije iz imovine koja se već nalazi u formi gotovine ili ima vrlo kratke rokove dospijeca. Povezan pokazatelj sa pokazateljom kratkoročne finansijske ravnoteže je pokazatelj dugoročne finansijske ravnoteže. On bi u ovom slučaju imao vrijednost veću od jedan. To bi značilo da se jedan dio ulaganja u imovinu čiji je rok dospijeca duži od godinu dana finansira izvorima sa tržišta novca odnosno kratkoročnim izvorima sredstava. Zbog činjenica da skoro 100 % - tni dio ulaganja u imovinu sa rokom dospijeca preko godinu dana čine dugoročni krediti može se reći da se jedan dio kratkoročnih izvora sredstava koristi radi odobravanja dugoročnih zajmova.

Tabela 3: Dio dugoročno plasiranih sredstava koji se pokriva iz kratkoročnih izvora

Sredstva plasirana na duži rok	Dugoročni izvori sredstava	Razlika
266 089 658 KM	218 385 722 KM	47 703 936 KM

Izvor: Samostalan rad autora

3 POKAZATELJI LIKVIDNOSTI KOMERCIJALNE BANKE

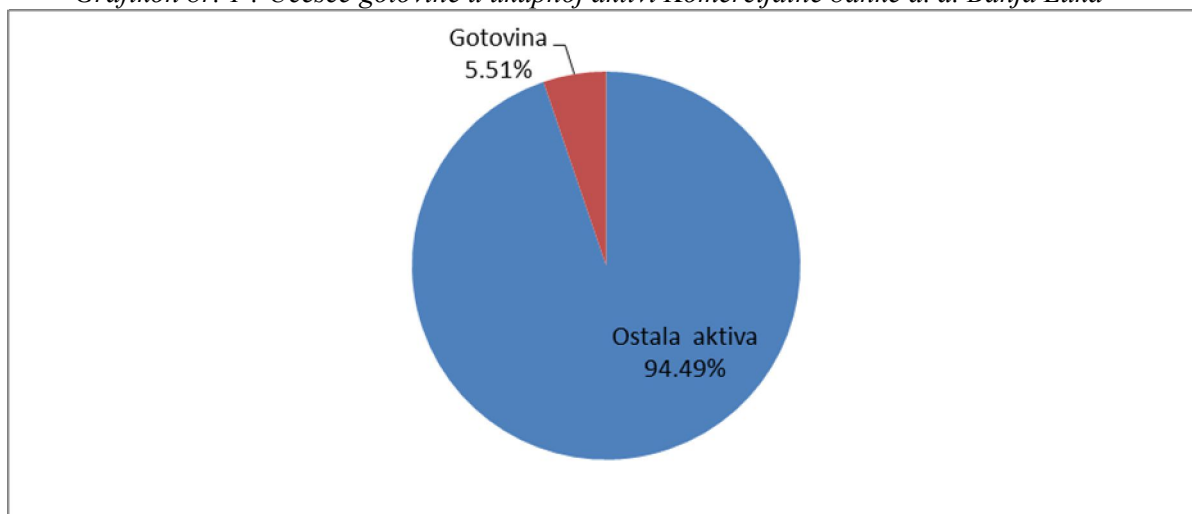
Jedan način koji se koristi za mjerenje likvidnost nekog pravnog subjekta je poređenje ključnih bilansnih pozicija. Banke su dužne da svoje finansijske izvještaje javno publikuju. Na to ih primoravaju regulatorni organi kako bi se zaštitili potencijalni investitori ali i sadašnji i budući klijenti banaka. Neki indikatori koji su opšteprihvaćeni kao korisni prilikom mjerenja likvidnosti neke banke su:

➤ *učestće gotovine u ukupnoj aktivi neke banke;*

Ovaj pokazatelj je jedan od najdrastičniji (najrigorozniji) pokazatelj likvidnosti. Ukupna poslovna aktiva Komercijalne banke na dan 31. 12. 2019 godine je iznosila 489 175 152 KM (Bilans stanja Komercijalne banke za 2019 godinu, p.3). Stanje na bilansnoj pozici (kontu – računu) „

Gotovina, gotovinski ekvivalenti, zlato i potraživanja iz operativnog poslovanja“ na dan 31.12.2019 godine je bilo 27 046 747 KM (Bilans stanja Komercijalne banke za 2019 godinu, p.1).

Grafikon br. 1 : Učešće gotovine u ukupnoj aktivni Komercijalne banke a. d. Banja Luka

Izvor: Samostalan rad autora

➤ *učesće depozita banke kod nekih drugih finansijskih institucija u ukupnoj aktivni*

Drugi najvažniji izvor likvidnosti odmah posle pomenute gotovine, koja se nalazi u trezoru same banke, su novčana sredstva koja se nalaze na računima drugih banaka ili su povjerena centralnoj banci na čuvanje. Ta sredstva se obično nalaze na transakcionim računima otvorenim kod drugih finansijskih organizacija ili u formi oročenih depozita s tim da su rokovi dospeljeća takvih sredstava obično kratki (na tri mjeseca ili do godine dana). Čak iako se radi o sredstvima koja su oročena na duži period u slučaju izbijanja problema sa likvidnošću ta sredstva se obično mogu razročiti i iskoristiti za rešavanje problema sa likvidnošću. To razočavanje sredstava je moguće uz plaćanje ugovorenih penala pa banke nastoje da do toga i ne dođe. Većinu svojih depozita Komercijalna banka drži kod Centralne banke BiH. Pa je tako stanje sredstava Komercijalne banke koja su bila povjerena Centralnoj banci BiH u 2018 i 2019 godini izgledalo ovako:

Tabela 4: Stanje sredstava kod CBBiH

	2018 godina (u 000 KM)	2019 godina (u 000 KM)
Obavezna rezerva	38 011	37 888
Žiro račun	84 938	60 187

Izvor: Napomene uz standardne finansijske izvještaje za 2019 godinu

Iz tabele se da zaključiti da je u 2019 godini iznos sredstava kod Centralne banke BiH bio preko 98 miliona KM, a 2018 godine čak preko 120 miliona KM. Iako je to izuzetno povoljan podatak sa stanovišta likvidnosti, zabrinjavajuća je činjenica da ova banka ali i većina banaka u BiH raspolaže sa određenim viškovima sredstava za koja nema sigurna i profitabilna ulaganja. Na ova sredstva treba dodati iznos deponovanih sredstava kod drugih finansijskih institucija. U našem slučaju radi se o sredstvima deponovanim kod inostranih i domaćih banaka.

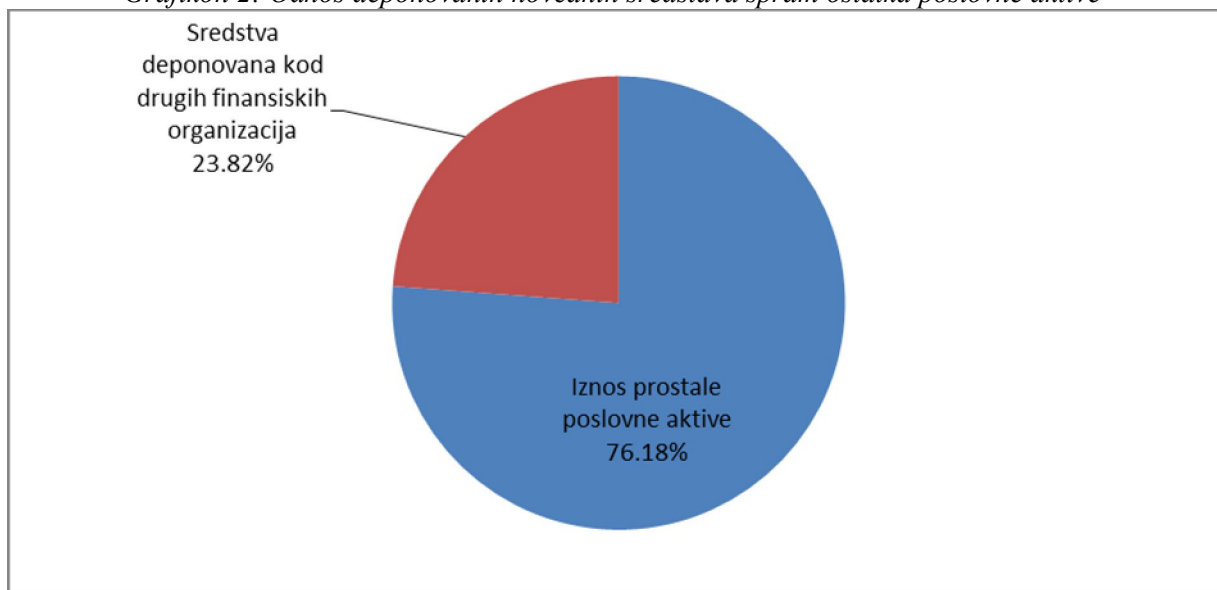
Tabela 5: Stanje sredstava kod domaćih i inostranih banaka

	2018 godina u 000 KM	2019 godina u 000 KM
Novčana sredstva kod domaćih banaka	150	56
Novčana sredstva kod inostranih banaka	19 452	18 396
Ispravka vrijednosti novčanih sredstava kod banaka	8	7
Σ	19 594	18 445

Izvor: Napomene uz standardne finansijske izvještaje za 2019 godinu

Zbirni iznos sredstava Komercijalne banke deponovanih kod drugih finansijskih institucija bi iznosio 116 520 hiljada KM.

Grafikon 2: Odnos deponovanih novčanih sredstava spram ostatka poslovne aktive

Izvor: Samostalan rad autora

Zbirno učešće gotovine koja se nalazi u trezoru banke i deponovanih sredstava kod drugih organizacija iznosi 29.33 % ukupne poslovne aktive. Još bolja slika po ovom pokazatelju se dobija ako ovaj procent uporedimo sa procentima drugih banaka koje posluju na području RS.

Tabela 6: Procentualno učešće zbira gotovine i depozita u poslovnoj aktivni nekoliko banaka iz RS

Naziv banke	UniCredit Banka	NLB banka	Nova Banka	MF banka
Iznos	20.14%	23.90 %	20.79 %	22.55 %

Izvor: Samostalan rad autora

➤ *učešće HOV (hartija od vrijednosti) spram ukupne aktive*

Komercijalna banka raspolaže sa hartijama od vrijednosti čija je vrijednost 53 684 252 KM (Bilans stanja Komercijalne banke za 2019 godinu, p.1). Udio ove bilansne pozicije spram ukupne poslovne aktive, koja iznosi 489 175 152 KM, je 10.97 %.

Tabela 7: Učešće HOV u ukupnoj aktivni nekoliko većih banaka u Republici Srpskoj u 2019 godini

Naziv banke	UniCredit Banka	NLB banka	Nova Banka	MF banka
Iznos	12.98 %	10.45 %	11.27 %	6.39 %

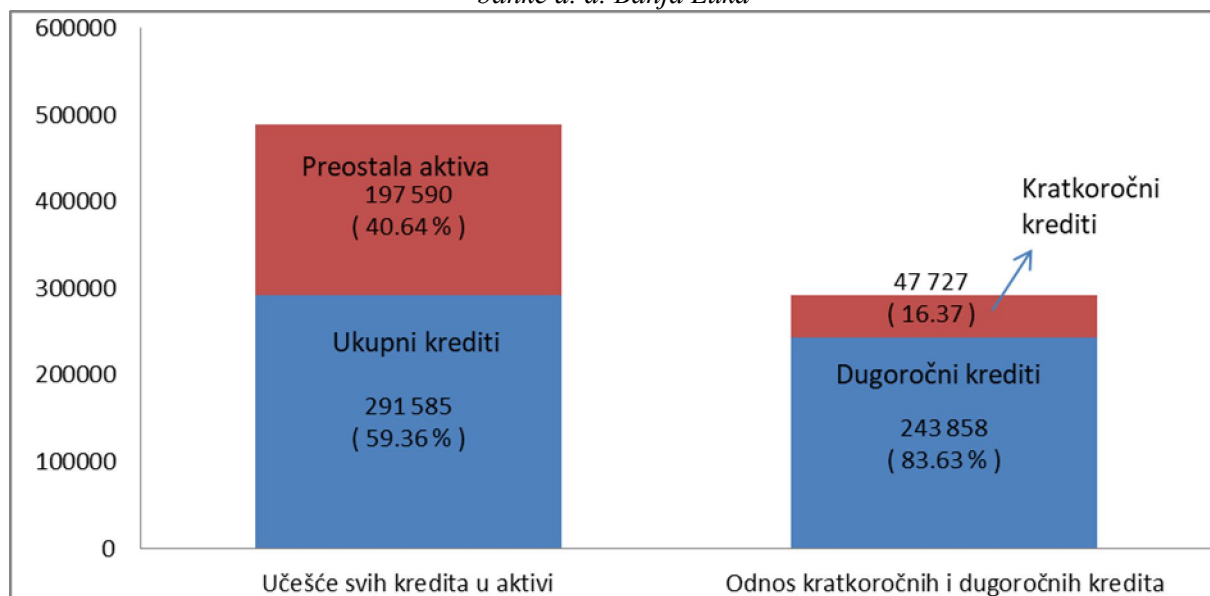
Izvor: Samostalan rad autora

Ulaganja u hartije od vrijednosti se smatraju sigurnim, a što je još bitnije sa stanovišta likvidnosti visokolikvidnim ulaganjima. Preovladava mišljenje da je izuzetno lako izvršiti prodaju HOV da bi se došlo do likvidnih sredstava. To ulaganje se smatra još sigurnijim i likvidnijim ako se radi o ulaganjima u državne HOV. Do podatka da li se ulaganja Komercijalne banke u HOV odnose na kupovinu državnih ili komercijalnih HOV nije se uspjelo doći. Ipak zbog navedenih karakteristika ulaganja u HOV može se pretpostaviti da rast ulaganja u hartije od vrijednosti doprinosi poboljšanju likvidnosti banke. Ulaganjem u HOV banka takođe nastoji da umani jaz između likvidnosti banke sa jedne i profitabilnost sa druge strane.

➤ *učešće odobrenih kredita spram ukupne aktive i odnos dugoročnih i kratkoročnih kredita*

Ovo ja sa stanovišta likvidnosti bitan pokazatelj. Smatra se da rast odobrenih kredita negativno utiče na likvidnost banke. Kreditni plasmani, po pravilu, su teže unovčivi prije roka dospijeca od drugih oblika aktive kao što su naprimjer plasmani u HOV. To je naručito slučaj ako u ukupnim kreditima primat imaju krediti odobreni na duže rokove.

Grafikon 3: Učešće odobrenih kredita u ukupnoj aktivi i ročna struktura datih kredita Komercijalne banke a. d. Banja Luka

Izvor: Samostalan rad autora

➤ *odnos tuđih izvora (posuđenih sredstava) spram ukupne aktive*

Ovaj odnos pokazuje koji dio imovine je financiran tuđim sredstvima. Sa stanovišta likvidnosti poželjno je da ovaj omjer bude što manji. Banka koja ima veliki udio pozajmljenih sredstava se suočava sa periodičnim odlivima gotovine radi podmirivanja troškova pribavljanja sredstava. Ti troškovi kada su u pitanju banke su obično u vidu kamata koje banka plaća svojim klijentima na njihova deponovana sredstva ili za uzete kredite. Nadalje banka mora da izvrši isplatu glavnice duga kao i isplatu depozita ako to depozitar poželi. Dakle moguće su velike fluktuacije u visini pozajmljenih sredstava banke bez obzira na to da li banka želi da dođe do tih fluktuacija ili ne. Fluktuacije koje dovode do naglog smanjenja pozajmljenih sredstava negativno utiču na likvidnost banke. Ukupne obaveze Komercijalne banke su iznosile 420 113 430 KM (Bilans stanja Komercijalne banke za 2019 godinu, p.4). Kada taj iznos stavimo u odnos sa ukupnom poslovnom aktivom dobijamo koeficijent od 0.85882 (85.88 %). Od tog iznosa na obaveze po uzetim kreditima i primljenim depozitima otpada 409 289 888 KM (Bilans stanja Komercijalne banke za 2019 godinu, p.4). Daljnjim rasčlanjivanjem dolazi se do podatka da obaveze po uzetim kreditima iznose 32 150 hiljada KM, a da obaveze po primljenim depozitima iznose 376 855 hiljada KM.

➤ *podatak o ročnoj strukturi depozita unutar ukupnih deponovanih sredstava kod dotične banke*

Sva deponovana sredstva kod Komercijalne banke se dijele u tri velike grupe:

1. sredstva na transakcionim računima klijenata banke
2. kratkoročne depozite (sredstva oročena na period do godinu dana) klijenata banke
3. dugoročne depozite (sredstva oročena na period duži od godinu dana) klijenata banke

Budući da su sredstva na transakcionim računima, koja čine tekući računi građana i žiro računi pravnih i fizičkih lica nestabilan izvor sredstava, banke trebaju odgovarajućom kamatnom politikom i drugim mjerama stimulirati deponente da viškove tog novca prenosu na štedne račune ili oročavaju što bi povoljno djelovalo na likvidnost banaka (Pulić, B., 2019, p.17). U narednoj tabeli će biti prezentovana struktura deponovanih sredstava kod Komercijalne banke za 2018 i 2019 godinu²:

² Tabela je rađena na osnovu podataka prezentovanih u Napomena uz redovne finansijske izvještaje za 2019 godinu

Tabela 8: Ročna struktura deponovanih novčanih sredstava kod Komercijalne banke

2019 godinu		u 000 KM
Oblik deponovanih sredstava	Iznos	Učešće u ukupnim deponovanim sredstvima
Sredstva na transakcionim računima klijenata	202 196	53.65 %
Kratkoročni depoziti	33 336	8.85 %
KRATK ROK	235532	62.50 %
Dugoročni depoziti	141 323	37.50 %
DUG ROK	141 323	37.50 %
Ukupna deponovana novčana sredstva	376 855	100 %
2018 godina		u 000 KM
Sredstva na transakcionim računima klijenata	150 431	41.32 %
Kratkoročni depoziti	86 814	23.85 %
KRATK ROK	237 245	65.17 %
Dugoročni depoziti	126 786	34.83 %
DUG ROK	126 786	34.83 %
Ukupna deponovana novčana sredstva	364 031	100 %

Izvor: Samostalan rad autora

Prikazana struktura deponovanih sredstava nije povoljna za Komercijalnu banku. Veliko učešće od 62.50 % 2019 godine i 65.17 % 2018 godine imaju kratkoročno deponovana sredstva. Još nepovoljni podatak po ovu banku je činjenica da su u 2019. godini kratkoročno deponovana sredstva stanovništva iznosila samo 45 997 hiljada KM (Napomene uz redovne finansijske izvještaje za 2019 godinu, p.33). Procentualno gledajući to iznosi 19.52 % od ukupnih kratkoročno deponovanih sredstava. Ostatak sredstava je u vlasništvu privrede i državnih institucija. Da su ta sredstva podložna većim fluktuacijama u odnosu na sredstva deponovana od strane stanovništva biće potvrđeno i sledećim činjenicama:

- iznos sredstava na transakcionim računima stanovništva se u protekle dvije godine nije spuštao ispod 30 miliona KM i kretao se u rasponu od 30 do 31 miliona KM
- iznos sredstava na transakcionim računima državnih organa se više nego udvostručio u protekle tri godine i konstantno je varirao u velikom rasponu od približno 37 miliona do približno 95 miliona KM
- sredstva oročena na period do godinu dana privrednog sektora su doživjela nagli pad sa približno 82 miliona KM 2018 godine na približno 27 miliona KM u 2019 godini (Napomene uz redovne finansijske izvještaje za 2019 godinu, p.33). Dakle više od pola sredstava bilo je povučeno.

4 KOEFICIJENTI KOJI SE KORISTE ZA MJERENJE LIKVIDNOSTI

Pored toga što omogućavaju poređenje raznih bilansnih pozicija bilanci banaka omogućavaju i računanje određenih koeficijenata koji mogu ukazivati na trenutno stanje banke u pogledu likvidnosti. Neki od najznačajnijih koeficijenata pomoću kojih se provjerava trenutna likvidnost neke banke su:

- koeficijent tekuće likvidnosti,
- koeficijent ubrzane likvidnosti,
- koeficijent trenutne likvidnosti,
- ratio pokrića likvidnosti – LCR,
- ratio pokrića neto stabilnih izvora financiranja – NSFR

Najrigorozni pokazatelj likvidnosti odnosno najrigorozni od svih pomenutih koeficijenata je koeficijent trenutne likvidnosti. On u odnos stavlja novčana sredstva i ukupne kratkoročne obaveze. Računa se na sledeći način (Todorović, M., i Ivanišević, M., 2017, p.72):

$$\text{koeficijent trenutne likvidnosti} = \frac{\text{Novac}}{\text{Ukupne kratkoročne obaveze}}$$

Velika prednost ovog pokazatelja je ta što iz računice izbacuje zalihe ali i potraživanja pogotovo ako je u prošlosti dolazilo do problema u naplati istih. Moguće je prilikom računanja ovog pokazatelja uzeti u obzir sumu novca, hartija od vrijednosti sa rokom dospijeca do tri mjeseca i državnih obveznica. U ovoj analizi te stavke neće biti uzete u obzir pa će se za računanje ovog koeficijenta koristiti bazična već napisana formula.

$$\text{koeficijent trenutne likvidnosti} = \frac{125\,121\,267}{277\,849\,000} = 0.4503210$$

Prema grubim procjenama vrijednost ovog pokazatelja bi trebala da se kreće između 0.1 – 0.3 dakle između 10 % - 30 % (Analiza poazatelja uspješnosti poslovanja na temelju finansijskih izvještaja).

Nešto manje rigorozan koeficijent odnosno pokazatelj likvidnosti je koeficijent ubrzane likvidnosti. Ovaj koeficijent pored novčanih sredstava u obzir uzima i potraživanja banke spram njenih klijenata. Potreban je oprez prilikom selekcije potraživanja koja ulaze u obračun ovog koeficijenta. Za ocjenu se uzimaju sredstva iz kojih se može očekivati relativno sigurna gotovina (Markin, A., 2012). Računa se na sledeći način (Markin, A., 2012):

$$\text{koeficijent ubrzane likvidnosti} = \frac{\text{novac} + \text{potraživanja}}{\text{Ukupne kratkoročne obaveze}}$$

Koeficijent ubrzane likvidnosti komercijalne banke iznosi 0.65629 odnosno 65.63 %. Razlog za ovako nizak koeficijent može biti i taj što je iznos odobrenih kratkoročnih kredita 52 miliona KM. Naspram tih kratkoročnih kredita vrijednost dugoročno odobrenih plasmana je 243 miliona KM. Ako bi se u obzir uzela i ta potraživanja iako ona nisu kratkoročna, vrijednost ovog koeficijenta bi bila 1.5609 odnosno 156 %. Tek tada bi vrijednost ovog koeficijenta prelazila minimalnu granicu od 0.90 i poželjnu vrijednost od 1 odnosno 100 %. Zbog male vrijednosti zaliha koje banke generalno imaju, pa tako i ova banka, koeficijent ubrzane likvidnosti bi bio približno jednak koeficijentu tekuće likvidnosti.

5 KOEFICIJENTI ZA MJERENJE LIKVIDNOSTI USPOSTAVLJENI DONOŠENJEM BAZELA III

Jedan od koeficijena na čijoj primjeni insistira Bazelski komitet je LCR (liquidity coverage ratio). Ovaj ratio se pominje i u Bazelu III. Ratio pokriva likvidnosti ili LCR predstavlja kratkoročni indikator likvidnosti do 30 dana, koji pokazuje je li banka u mogućnosti da osigura adekvatnu razinu likvidnosti u slučaju stresnih situacija u razdoblju od 30 dana. Minimalni standard je da banka zapravo “preživi” stresni šok u prvih 30 dana, dok se u međuvremenu pripreme odgovarajuće mjere i aktivnosti za izlazak iz krize. Poželjno je da vrijednost racija bude preko 100 % i on izgleda ovako (Matić, V., 2012, p.128-133):

$$\text{liquidity coverage ratio} = \frac{\text{iznos visokolikvidne aktive}}{\text{ukupni neto gotovinski odliv u roku od 30 kalendarskih dana}} \geq 100 \%$$

Bazelski komitet definiše karakteristike visokolikvidne aktive, a grupiše ih kao (Matić, V., 2012, p.128-133):

- osnovne karakteristike (aktiva manje izložena kreditnim i tržišnim rizicima, laka za vrednovanje, niska povezanost sa rizičnom aktivom i dr.),
- tržišne karakteristike (da postoji aktivno i veliko tržište, niska tržišna koncentracija i dr.) i kao
- set operativnih zahtjeva (aktiva nije založena da osigura, kolaterališe ili kreditno ojača neku transakciju, ne bi trebala da je upotrebljavana kao zaštita u pozicijama trgovanja, kao kolateral ili kreditno ojačanje u strukturnom finansiranju, ili da bude određena kao pokriće za izmirenje operativnih troškova kao što su rente ili zarade)

Vrijednost ovog pokazatelja u slučaju Komercijalne banke na dan 31. Decembar 2019 godine je bila 112.15 % (Napomene uz redovne finansijske izvještaje za 2019 godinu). Dakle Komercijalna banka je imala dovoljno sredstava da izmiri sve svoje obaveze koje joj pristižu na izmirenje u roku od mjesec dana. Da je moguće postići i bolje rezultate po ovom pokazatelju potvrđuju i uspjesi banaka iz Republike Srpske. Tako je UniCredit banka imala vrijednost ovog pokazatelja od 143 % (Napomene uz redovne finansijske izvještaje za 219 godinu)a MF banka 121 % (Napomene uz redovne finansijske izvještaje za 2019 godinu). Još bolje rezultate postigle su banke iz FBiH pa je tako vrijednost LCR UniCredit Banke iznosila 601 % u 2019 godini (Napomene uz redovne finansijske izvještaje za 2019 g.) a u slučaju NLB Banke 240 %.

Drugi koeficijent kome je u Bazelu III bila poklonjena pažnja je NSFR (net stable funding ratio).On se računa na sledeći način:

$$\text{NSFR(net stable funding ratio)} = \frac{\text{raspoloživi izvori stabilnog finansiranja}}{\text{potrebni izvori stabilnog finansiranja}}$$

Raspoloživa stabilna sredstva finansiranja obuhvataju: ukupni kapital banke, obaveze sa efektivnim dospeljem dužim od godinu dana, oročene depozite i/ili depozite po viđenju. Nabrojane stavke se prvo množe sa određenim ponderom definisanim za svaku bilansnu poziciju pa se onda tako dobijeni rezultati sabiraju da bi dodili gore naznačeni djeljenik. Potrebni izvori stabilnog finansiranja su definisani kao ponderisani zbir vrijednosti aktive pomnožen sa specifičnim faktorom koji se dodjeljuje svakoj poziciji aktive bilansa pojedinačno. Nažalos banke u BiH, ali i u razvijenijim zemljama u okruženju kao što su Hrvatska i Srbija, još uvijek nisu počele sa računanjem ovog pokazatelja. Za sada su jedino dostupni podaci Hrvatske narodne banke po kojima je NSFR hrvatskih banaka iznosio 144,2 % u 2019 godini kao i procjena Narodne banke Srbije da se vrijednost NSFR banaka na teritoriji Srbije ne spušta ispod 103 %. Kada je u pitanju BiH nažalost ne postoje ni grube procjene vrijednost ovog pokazatelja.

ZAKLJUČAK

Nažalost može se reći da trenutna ekonomska situacija u BiH određuje strategiju koju banke koriste za očuvanje svoje likvidnosti. Zbog nepostojanja dovoljnog broja investicionih prilika Komercijalna banka primjenjuje strategiju koja je u mnogome slična strategiji upravljanja likvidnošću putem upravljanja aktivom. U svom najjednostavnijem obliku, ova strategija traži držanje sredstava najviše u gotovini i utrživim hartijama od vrijednosti čija će visina biti dovoljna da pokrije sve gotovinske odlive banke.

Analizom se došlo do zaključka da Komercijalna banka ima značajne količine likvidnih sredstava prvenstveno u vidu gotovine i depozita čije zajedničko učešće u ukupnoj poslovnoj aktivnosti ove banke iznosi 29.33 %. Dodatno povjerenje ulijeva i činjenica da ova banka nije sva svoja preostala sredstva plasirala u formi kredita već da je dio svojih sredstava plasirala u HOV. Poželjno bi bilo da se ta ulaganja u ove instrumente nastave i da se tako ublaži po likvidnost nepovoljan odnos između odobrenih kratkoročnih i dugoročnih kredita. Odnosno da se vremenom izvrši jedan vid preraspodjele između ulaganja u HOV i ulaganja u dugoročne kredite u korist ulaganja u HOV. Time bi se posredno popravio procentualni odnos između kratkoročnih i dugoročnih kredita. Da će ova banka u budućnosti morati da obrati pažnju na visinu sredstava koju plasira u dugoročne kredite potvrđuje i LCR i racio ubrzane likvidnosti koji su pod direktnim uticajem ovih plasmana. Kao što se moglo vidjeti vrijednost LCR je nažalost za samo 12 % veća od vrijednosti koja se po Bazelu III smatra optimalnom, a vrijednost racija ubrzane likvidnosti je već ispod poželjne granice.

Drugi način da se poprave pokazatelji likvidnost ove banke moralo bi biti pojačano nastojanje da se uspostavi povoljnija struktura prikupljenih depozita banke. Naravno ovde se misli na ročnu strukturu deponovanih sredstava u kojoj trenutno prevladavaju sredstva koja se nalaze na transakcionim računima klijenata i u vidu kratkoročno oročenih depozita. Banka bi trebala da nađe način da privoli svoje trenutne ali i buduće klijente da makar jedan dio svojih sredstava prenesu na štedne račune i na dugoročno oročene depozite.

Dakle može se reći da je trenutno stanje banke u pogledu likvidnosti zadovoljavajuće i da bi ono trebalo da pruži dovoljno vremena upravi banke da popravi određene pokazatelje likvidnosti u kojima banka trenutno ne bilježi blistave rezultate.

LITERATURA

- Bank for International Settlements,(2008). „*Principle for Sound Liquidity Risk Management and Supervision*“ Bazel
- Banjalučka berza, (2020). „*Bilans stanja Komercijalne banke a. d. Banja Luka za 2019 godinu*“ Preuzeto 24.12.2020 sa <https://www.blberza.com/Pages/DocView.aspx?Id=81506>
- Banjalučka berza, (2020). „*Napomene uz redovne finansijske izvještaje Komercijalne banke a. d. Banja Luka za 2019 godinu*“ Preuzeto 24.12.2020 sa <https://www.blberza.com/Pages/DocView.aspx?Id=81506>
- Banjalučka berza, (2020). „*Bilans stanja UniCredit Banke a. d. Banja Luka za 2019 godinu*“ Preuzeto 24.12.2020 godine sa <https://www.blberza.com/Pages/DocView.aspx?Id=81500>
- Banjalučka berza, (2020). „*Napomene uz redovne finansijske izvještaje UniCredit Banke a. d. Banja Luka za 2019 godinu*“ Preuzeto 24.12.2020 godine sa <https://www.blberza.com/Pages/DocView.aspx?Id=84459>
- Banjalučka berza, (2020). „*Bilans stanja MF Banke a. d. Banja Luka za 2019 godinu*“ Preuzeto 24.12.2020 godine sa <https://www.blberza.com/Pages/DocView.aspx?Id=81634>
- Banjalučka berza, (2020). „*Note uz redovne finansijske izvještaje MF Banke a. d. Banja Luka za 2019 godinu*“ Preuzeto 24.12.2020. sa <http://www.blberza.com/Pages/DocView.aspx?Id=84457>
- Banjalučka berza, (2020). „*Bilans stanja NLB banke a. d. Banja Luka za 2019 godinu*“ Preuzeto 24.12.2020 godine sa <https://www.blberza.com/Pages/DocView.aspx?Id=81516>
- Banjalučka berza, (2020). „*Bilans stanja Nove banke a. d. Banja Luka za 2019 godinu*“ Preuzeto 24.12.2020 godine sa <https://www.blberza.com/Pages/DocView.aspx?Id=81466>
- Curić, Z., (2017). „*Upravljanje rizikom likvidnosti banke*“ Mostar: Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet
- Pulić, B., (2019). „*Analiza likvidnosti i zaduženosti banaka*“ Split: Sveučilište u Splitu
- Sveučilište u Rijeci., (-). „*Analiza pokazatelja uspješnosti poslovanja na temelju podataka iz finansijskih izvješća*“ Preuzeto 24.12.2020 sa https://www.veleri.hr/files/datoteke/nastavni_materijali/k_poduzetnistvo_2/6-financijskaAnaliza-pokazatelji-web.pdf
- Todorović, M., i Ivanišević, M., (2017). „*Poslovne finansije*“ Centar za izdavačku djelatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, Beograd
- Markin, A., (2012). „*Financijski pokazatelji – pokazatelji likvidnosti*“ Preuzeto 24.12.2020. sa <https://profitiraj.hr/financijski-pokazatelji-pokazatelji-likvidnosti/>
- Matić, V., (2012). „*Bazel III – Međunarodni okvir za mjerenje izloženosti riziku likvidnosti*“ UBS - Bankarstvo broj 2-2012, p. 128-133